

Valorile stilistice ale timpurilor verbale

Prezentul este forma verbală care dezvoltă registrul semantic cel mai bogat, acoperind funcțional, toate cele trei perspective temporale.

1. Prezentul narativ propune o perspectivă sincronică în care timpul narării și timpul evenimentelor narate se suprapun. Caracteristic narațiunii în simultaneitate prezentul narativ dinamizează acțiune, induce lectorului sentimentul participării directe la evenimentele istorisite, creînd iluzia că acestea sunt relatate pe măsură ce se desfășoară. Astfel la nivel stilistic, prezentul reliefează dramatismul și conferă rapiditate textului.
2. Prezentul istoric/dramatic anulează opoziția prezent-trecut prin actualizarea unor evenimente anterioare în prezentul naratorului și implicit al lectorului.
3. Prezentul etern presupune faptul că timpul enunțării și receptării se înscriu într-un continuu temporal, a.î. experiența individuală, evenimentul particular, concepte etice, estetice sau cognitive, valori umane considerate atemporale.
4. Prezentul gnomic este specific enunțurilor sentențioase (proverbe, zicători, maxime, aforisme) meditațiilor filozofice, cugetărilor asupra condiției umane. La nivel stilistic, prezentul gnomic conferă o valoare generică mesajului.
5. Prezentul liric realizează un decupaj în fluxul temporal continuu exprimând intensitatea trăirii într-o durată concentrată.
6. Prezentul evocativ are o valoare durativă propunând o perspectivă ce presupune deschiderea perspectivelor temporale și instalarea eului într-o durată continuă.
7. Prezentul anticipativ impune o perspectivă orientată spre viitor. În plan stilistic determină o dimensiune vizionară, o proiecție în imaginar, în spații ipotetice.
8. Prezentul iterativ reliefează caracterul repetabil al ciclurilor cosmice sau existențiale.

Imperfectul evocativ operează o dublă deschidere temporală, timpul narațiunii, fiind prelungit spre cel al istorisirii și al lecturii.

9. Imperfectul descriptiv actualizează în imagini plastice o realitate trecută situând-o într-o durată nedeterminată. Funcția sa descriptiv-evocativă conferă descrierii un caracter dinamic.
10. Imperfectul iterativ rezidă în forța cu care sugerează înscrierea ființei într-un tipar repetabil al existenței.
11. Imperfectul oniric instituie un plan al imaginarului și semnalează caracterul ireal al succesiunii de evenimente sau de stări și trăiri lirice.
12. Imperfectul anticipativ ambiguizează relația dintre real și ireal, cu ajutorul său se întemeiază lumi posibile, se imaginează experiențe ipotetice.

Perfectul simplu narativ exprimă o durată absolută de mare concentrare epica situând primul planul evenimentelor într-un trecut recent apropiat de timpul narării.

13. Perfectul simplu descriptiv oferă rapiditatea imaginilor descriptive, organizând elementele într-o succesiune alertă.

14. Mai mult ca perfectul îndeplinește la nivel stilistic rolul de a diferenția timpul evenimentelor de cel al istoricii și al receptării. El este utilizat și ca mijloc stilistic de arhaicizare.
15. Viitorul are ca rol stilistic principal crearea unei perspective vizionare, reprezentarea unui plan interior al visului sau al dorinței ori al presimțirilor neliniștite. El apare de obicei în cazul călătoriilor inițiatice, al visurilor de iubire, al aspirației spre ideal.
16. Perfectul compus înscrie evenimentele narate, procesele, stările sau experiențele lirice într-o durată trecută închisă, într-un interval de timp anterior, celui al enunțării.
17. Modul conjunctiv exprimă în context stilistic atitudini și trăiri succesive precum incertitudinea, ezitarea, aproximarea, dorința, protestul, indignarea. În textul liric conjunctiv reprezintă planul imaginarului având rol de a semnaliza trecerea de la dimensiunea reală la cea ideală.
18. Modul condițional optativ ambiguizează conotațiile textului, accentuează tonalitatea subiectivă, uimirea, indignarea, chiar amenințarea.
19. Modul gerunziu este singurul mod nepersonal care conservă conținutul dinamic specific verbului, surprinzând o acțiune sub desfășurare, un proces, o stare durativă. Principala funcție stilistică a gerunziului este dată de capacitatea sa de a crea imagini dinamice iar la nivel prozodic, acesta generează monorimă.